

YOSH OILALARDA YUZ BERAYOTGAN ERTA AJRIMLARNING SABAB VA NATIJALARI: OLDINI OLIH CHORA-TADBIRLARI

Mamatov Asqarali Xolto'ra o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Qashqadaryo

viloyati bo'yicha boshqarmasi harbiy xizmatchisi

Tel: +998945190524

Oila – arabcha soʻzdan olingan boʻlib, “bola-chaqa, xonadon; urugʻ, avlod” degan maʼnolarni anglatadi. Qadimdan oila sharqda jamiyatning muhim bir boʻgʻini sifatida alohida eʼtibor berilib kelingan. Oila vujudga kelishi va uning mustahkam boʻlishi uchun nafaqat ikki shaxsning, balki, atrofdagi insonlarning ham fikr-mulohazalari, munosabatlari muhimdir. Sharqda oila muqaddasligi haqida qarashlar miloddan avvalgi davrlarda, oʻrta asrlar mutafakkirlari asarlarida, jadid adabiyoti durdonalarda va albatta, hozirgi kungacha saqlanib kelayotgan eng dolzarb mavzu desak, mubolagʻa boʻlmaydi. Chunonchi, zardushtiylikning bosh kitobi “Avesto”da ham nikoh, oila, turmush, er-xotin munosabatlari kabi mavzularda toʻxtalib oʻtilgan. Abu Rayhon Beruniyning “Fozil odamlar shahri” asarida, Yusuf Xos Hojib, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiylar ijodida ham oilaviy munosabatlar batafsil yoritilganini koʻrib oʻtishimiz mumkin.

Oila qadimdan muqaddas dargoh sanalar ekan, bugungi kunda afsuslar boʻlsinki, oilaning mazmun mohiyatini anglashga ulgurmasdanoq, yuzaga kelayotgan ajralishlar sabab va oqibatlari haqida fikr yuritsak. Avvalo, oiladagi erta ajrimlarga quyidagilarni sabab sifatida keltirishimiz mumkin.

1. Erta turmush.
2. Ijtimoiy tarmoqlar va filmlarning er-xotin munosabatlariga koʻrsatayotgan salbiy taʼsiri.
3. Qarindoshlar orasidagi nikohdan tugʻiladigan nuqsonli farzandlar yoki farzandsizlik muammosi.
4. Qaynona-kelin munosabatlari va h.k.
5. Notoʻgʻri tarbiya va h.k.

Dastlab keltirib oʻtgan sababimiz *erta turmush* hozirgi kunning eng dolzarb va keng tarqalgan muammolaridan biri hisoblanadi. Hali oʻzi bolalikni tark etmagan ikki “goʻdak”ni toʻsatdan oilalar kelishuvi asosida turmush qurishga “koʻndirish”lari (taʼbir joiz boʻlsa, majbur etishlar) oqibatida turli xil nizolar, kelishmovchiliklar kelib chiqadi. Bunday holatlarda ota – onalar farzandlarining baxtidan koʻra koʻproq oʻz qulayliklarini oʻylashadi. Farzandim voyaga yetdi, qimizni uzatsam, oʻgʻlimni uylantirsam-u, yelkamdagi “yuk” yengillasa, qizlarning oilalarida tezroq egasiga topshirsam qabilidagi fikrlar boʻladi. Vaholanki, ikki yosh bir buyum emaski, ularga kasb-hunar, ilm-maʼrifatsiz boʻlgani holda oila boʻlish masʼuliyatini yuklashadi. Xalqimizda “Turmush – musht” degan gap bejizga paydo boʻlmagan. Undagi yaxshi-yomon kunlarga, xursandchilig-u, xafagarchiliklarga, sinovli damlarga bardosh berish uchun bolani yoshligidanoq ham jismonan, ham ruhan tayyor holatga keltirib borish kerak. 18 yoki 19

yoshga kirdi, hamma uy yumushlarini eplay oladi, 20 yoshga to'ldi, yaxshi pul topadi degani ularning ruhiy holati oilaga tayyor degani emas. Shu sababli ham erta turmushni oldini olish maqsadida davomli chora-tadbirlar *oila-maktab-mahalla* hamkorligida amalga oshirilmoqda. Natijada bu muammoni bartaraf etish orqali oilalar mustahkamligiga tiklanadi hamda yuz berishi mumkin bo'lgan ajrinlarning oldi olinadi.

Ikkinchisi *ijtimoiy tarmoqlarning er-xotin munosabatlariga ko'rsatayotgan salbiy ta'siri*. Deyarli, har 4 ta oilaning 3 tasida yuzaga kelayotgan muammolarning asosiy sabablaridan biri ham shu omil sanaladi. Ajralishlar, juda bo'lmaganda inqirozli yoki notinch vaziyatlarning sababi ham ijtimoiy tarmoqlar muammosi hisoblanadi. bugun eng o'g'riqli nuqtaga aylanayotgan vaziyat: yoshlarning ijtimoiy tarmoqlarda haddan tashqari faolligi. Ko'p vaqtini oila davrasida emas, gadgetlar bilan o'tkazayotganligi, bunga otalarning befarqligi, ijtimoiy tarmoqlarda "do'st sifati"da degan vaj ostida boshqalar bilan yozishishlari oqibatida er-xotinlar orasida ishonchsizlik munosabatlarining paydo bo'lish holatlari, yoshlarning ijtimoiy tarmoqdagi mashhurlar, bloggerlar yoki vaynerlar hayotiga taqlid qilishlari, o'zlari ijtimoiy tarmoq orqali kuzatayotgan "kumerlari"ning hayotidagi barcha qulayliklarga intilishlari, o'z juftlaridan shu narsalarni talab qilib, agar vaziyat bo'lmay qolgan vaqtlarda erkaklarning o'z ayollar shaxsiyati, g'ururi toptalishi holatlari orqali ham nizoli vaziyatlar va eng og'ir hollarda ajrimlar yuzaga kelmoqda.

Uchinchi holat *qarindoshlar orasidagi nikohdan tug'iladigan nuqsonli farzandlar yoki farzandsizlik muammosi*. Bunday holatlar ham afsuski, hali-hanuz hayotimizda tez-tez ko'zga tashlanyapti. Aksariyat hollarda oiladagi yoshi ulug'lar bunga sabab bo'lishayotganligi hech kimga sir emas. *Bordi-keldi yo'qolmasin, oralaring uzilib ketmasin, o'zinniki qariganimda menga parvona bo'ladi* degan bahonalar bilan ikki yoshning hayotlariga o'z chegaralarini chizishmoqchi bo'lishadi. Ahil-inoq bo'lib, yashab ketishsa, nur ustiga a'lo nur, ammo qarindoshlik tufayli nuqsonli farzandlar dunyoga kelsa, eng yomoni farzandsizlik yuzaga kelsa, uning jabrini butun boshli oila a'zolari birgalikda tortishi haqida ham o'ylab ko'rishsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

To'rtinchi holat *qaynona-kelin munosabatlari* ham muhim jihat hisoblanadi. xalqimizda *qaynona qaynamasa, kelin aynimaydi* degan yaxshi bir naql bor. Hozirgi vaqtda zaonaviy qaynonalar hali o'zlari kelinlik davridan o'tar-o'tmas o'g'il uylantirib qo'yishadi va og'ir-bosiqlik bilan ish yuritish lozimligini unutib qo'yishadi ba'zida. Bunday vaziyatlarda eng katta yuk yosh oiladagi kuyovning zimmasiga tushadi. Onasi va hali oilaga ko'nikib ulgurmagan ayoli orasida tarozi vazifasini o'tash ham uning mahoratiga bog'liq bo'ladi.

Va nihoyat oxirgisi *noto'g'ri tarbiya*dir. Bu omilni eng oxirida ta'kidlab o'tishimizning ham ma'lum sabablari bor aslida. Yuqorida sanab o'tgan muammolarning bosh negizi oiladagi noto'g'ri tarbiya oqibatida yuzaga keladi. Abdulla Avloniy aytganidek, "Tarbiya biz uchun yo hayot, yo mamot, ho najot, yo falokat, yo saodat, yo falokat masalasidir" g'oyasiga amal qilib, uni o'zimizga maslak qilib oladigan bo'lsak, oilada hamma o'z o'rniga o'z vazifasiga ega bo'lsa, farzandlarning ruhiy holatlariga e'tibor qaratib, ular bilan do'stona munosabatni yuzaga keltira olishga erishilsa, xunuk vaziyatlar yuzaga kelmaslik ehtimoli ortadi. Zero, prezidentimiz tabiri bilan aytganda,

“Oila - jamiyatning poydevori”. Fikrimiz isboti sifatida 2024 yil 24 iyul kuni muhtaram prezidentimiz tavalludining 61 yilligi munosabati bilan ijtimoiy tarmoqlarda eʼfira uzatilgan “Janob Prezident” hujjatli filmida yurtboshimiz tomonidan oila haqida aytilgan quyidagi fikrlarini aytib oʻtsak: *“Oila men uchun muqaddas. Muqaddasligi shuki, avvalambor qayerda ishlashidan qatʼi nazar, kim boʻlishidan qatʼi nazar agar oilada tarbiya, oilada muhit, oilada halollik, munosabat, tarbiyaga alohida eʼtibor bermasa, hech qachon natija boʻlmaydi. Shuning uchun men farzandlarimning tarbiyasiga juda katta eʼtibor beraman. Har bir farzandimga ham, nevaramga ham alohida oʻzimning munosabatim bor. Har bir nevaramning alohida xarakterini bilaman, orzusini, istagini bilaman”*.* Shundan ham koʻrishimiz mumkinki, oila mustahkamligi Yangi Oʻzbekistonda davlat siyosati darajasiga olib chiqilganini. Fikrimiz soʻngida shuni aytib oʻtishni joiz topdikki, oila bu bir qoʻrgʻon, uni har xil tashqi taʼsirlar, yot kuchlar hujumidan asrash uchun uning har bir aʼzosi mushtaraklikda harakat qilishi, muammolarni birga hal eta olishi, bir-birlariga maʼnaviy yaqin boʻlishlari joiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A.Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq, ziyo uz kutubxonasi.
2. Абдурауф Фитрат. Оила ёки оилани бошқариш тартиблари. – Т.: «Маънавият», 1998.
3. D. Abdullaeva, R. Yorqulov, N. Atabaeva. Oila psixologiyasi. Toshkent 2015. 256 b
4. Ўзбек тилининг изоҳли луғати, V жилдди. III жилд. – Тошкент: Ўзбекистон нашриёти, 2020. – 688 б.
5. <https://www.gazeta.uz/oz/2018/07/25/prezident/>